

„Vykolejil“ Evropskou komisi německý ústavní soud?

- CZ24 News | 11. května 2020

EU: Do středy 6. 5. 2020 měla Evropská komise předložit plán financování obnovy evropského hospodářství po COVID-krizi. Úkol sehnat 1 až 2 biliony eur jí uložili premiéři na zasedání Evropské rady 23. 4. 2020. S napětím jsem ve středu každou chvíli kontroloval europarlamentní e-mail a web Komise. Přiznám se, že jsem byl velmi zvědav na to, s čím Komise přijde. Ve středu se ani v mailu, ani na oficiálním portálu EU neobjevilo nic.

Napřed jsem si myslel, jestli to není nějaký problém s přenosem informací z Bruselu. Ve čtvrtek jsem požádal Komisi písmeně o zaslání návrhu plánu způsobu financování Fondu obnovy, který měl být předložen. Oproti obvyklé situaci, kde parlamentní e-mail každodenně doslova „přetéká“ různými zprávami o tom, co zase Komise udělala „pro dobro Evropy“ ve čtvrtek „na drátě“ panoval neobvyklý klid. Na moji žádost nepřišla žádná reakce. Což není zase tak neobvyklé, protože Komise často reaguje s notným zpožděním.

Zavola jsem tedy na Stálé zastoupení ČR při EU, což je něco jako naše ambasáda pro EU, jestli jim dokument dorazil. Neměli jej a nikdo nevěděl proč. Komise se prostě nenamáhalo zdůvodnit nikomu – ani zadavateli úkolu – proč jej nesplnila. Na moji žádost se zaměstnanci české ambasády začali dotazovat, proč nepřišel dokument, který byl s „velkou parádou“ předem ohlašován jako „Nový Marshallův plán pro Evropu“. Po mnoha mailech a telefonických urgencích přišla v pátek stručná odpověď, že Komise předložení plánu financování obnovy evropského hospodářství odložila o týden. Nebo možná o dva. Tečka. Vysvětlení žádné. Přesně to neví ani zaměstnanci Komise.

Protože nejsou k dispozici žádné oficiální informace, dovolím si Vám předložit vlastní domněnku, proč Komise „mlčí jako hrob“. Zřejmě ji „rozhodil“ nález německého Spolkového ústavního soudu, který den před oficiálním termínem předložení Plánu obnovy evropského hospodářství zakázal kvantitativní uvolňování – neboli výrobu nových peněz Evropskou centrální bankou (ECB). Nebo přesněji řečeno zakázal německé centrální bance Bundesbank se na vydávání nových peněz účastnit. Lidově by se to dalo nazvat, že „hodil vidle“ do eura. Evropská centrální banka je totiž konstruována jako konsorcium centrálních bank států používajících euro jako své platidlo s ústředím ve Frankfurtu nad Mohanem. Bez účasti největšího „podílníka“ však ECB v „masivním tištění eur“ nemůže pokračovat.

Nikdo nechce oficiálně sdělit, co vše chtěla Komise v rámci plánu obnovy hospodářství po COVID-19 provádět. Při zatím posledním summitu Evropské rady v dubnu zveřejňovala informace o různých variantách. V jedné z nich počítala s vydáním dluhopisů EU za 100 miliard eur. Podle dalších verzí si chtěla půjčit u Evropské investiční banky (EIB) 250 miliard eur. V dalších plánech se počítalo s tím, že by si půjčila od ECB 1 až 2 biliony eur.

Jenže Smlouva o EU a o fungování EU nic takového neumožňuje. Podle smlouvy má být rozpočet EU „vždy a navždy“ vyrovnaný. Komise není žádným článkem smlouvy zmocněna k vydávání dluhopisů ani ke sjednávání úvěrů od jakékoli banky. Ani od komerční banky ani od EIB. V případě ECB je to čistě z právního hlediska trochu složitější. Smlouva o EU zakazuje ECB provádět za normálních okolností měnové financování rozpočtu EU státních rozpočtů členských států.

Podle klasického pojetí ekonomické teorie se měnovým financováním rozumí pokud centrální banka vyrábí nové peníze proto, aby vyrovnala deficit státního rozpočtu. Nebo v tomto případě rozpočtu

EU. Nyní tuto klasickou metodu nouzového financování chodu státu používá Velká Británie, která ji nemá v žádném zákoně zakázanou. Bank of England vyrábí nové libry a posílá je rovnou na účet britského ministerstva financí. Proto, aby se podařilo udržet stát v chodu i během pandemie, kdy dochází k výpadku daňových příjmů státu a kdy nad rozpočtový plán rostou výdaje na zdravotnictví.

Takzvané „nepřímé“ měnové financování Smlouva o EU a o fungování EU výslovně nezakazuje. Statut ECB, který je součástí Lisabonské smlouvy, ECB výslovně zmocňuje k tomu, aby v rámci měnové politiky, kterou provádí obchodovala s cennými papíry. V čteně státních dluhopisů. Za běžných okolností je však nesmí kupovat přímo od vlád, ale pouze od prostředníků jako jsou banky, pojišťovny nebo investiční fondy. Prostřednictvím nízkouročených půjček bankám proti zástavě cenných papírů ECB podle Lisabonské smlouvy může „pumpovat hotovost“ ho finančního systému. Evropský soudní dvůr loni situaci ve svém rozsudku vyložil tak, že kvantitativní uvolňování, které ECB provádí řadu let je legální, protože pro něj ECB má dostatečné zmocnění v Lisabonské smlouvě.

Člověku, který právo posuzuje z hlediska účelnosti a nikoli ideologie, může přijít divné, proč je centrální bance povoleno za běžných okolností vyrábět nové peníze a půjčovat je bankám a přitom je zakázáno, aby je půjčovala státu? Nicméně takto je to v Lisabonské smlouvě napsáno. Zřejmě to bude tím, že pasáž o Evropské centrální bance psali bankéři. A že smlouva jako celek je ovlivněna více ideologií „tržního fundamentalismu“ než logikou. Takových problematických pasáží je ve Smlouvě řada.

Ve čtvrtek však veškeré plány na dluhopisy EU a jejich odkup Evropskou centrální bankou výrazně zkomplikoval německý ústavní soud. V nálezu, kterým zakázal německé Bundesbance další účast na kvantitativním uvolňování je sice výslovně uvedeno, že se rozsudek netýká hotovostní pomoci ECB státům používajícím euro v rámci COVID-krize. Současně je však v nálezu Spolkového ústavního soudu výslovně napadeno kupování státních dluhopisů evropskou centrální bankou. I když tento typ obchodů Smlouva o EU umožňuje. Německý ústavní soud provedl výklad unijního práva nikoli podle textu smlouvy, ale podle tzv. německé právní doktríny, která považuje za měnové financování i nákup státních dluhopisů přes prostředníky z řad bank, které na tom vydělávají peníze, jež pak mohou půjčovat jiným podnikům a občanům.

Rozsudek německého ústavního soudu obsahuje „únikovou kličku“, která ECB umožňuje v kvantitativním uvolňování pokračovat i za účasti Bundesbanky, pokud to však náležitě zdůvodní potřebami měnové politiky. Nikdo však přesně neví, kde je ta hranice, kterou by karlsruheští soudci považovali za „dostatečně“ vysvětlenou. Německý soud, který šel až za rámec textu Smlouvy o EU, se odvolal na část Smlouvy, která ECB nařizuje pečovat o stabilitu cen a měny. Popřel přitom jiné ustanovení, které ECB dává pravomoc měnovou politikou podporovat hospodářský růst a zaměstnanost, jakož i DALŠÍ CÍLE EU.

Podle toho, co jsem četl z vyjádření představitelů Komise po posledním jednání Evropské rady, odvozují, že právě na toto ustanovení se zřejmě chtěla Komise odvolat v připravovaném plánu na bilionové půjčky. Smlouva o EU sice neumožňuje vydávat dluhopisy EU. Na mnoha místech však Komisi dává za úkol podporovat hospodářský růst a zaměstnanost. Tento úkol sice Komise doposud příliš horlivě neplnila. Nicméně z právního hlediska ji zmocnění k podpoře zaměstnanosti a hospodářského růstu v kombinaci se zmocněním ECB podporovat cíle EU dávalo možnost, aby si se souhlasem Evropské rady půjčila u Evropské centrální banky.

Pokud by všichni premiéři s jejím návrhem souhlasili, tak by část z toho 1 nebo 2 půjčených bilionů eur šla na dotace a půjčky podnikům. A další část na dotace a půjčky členským státům postiženým COVID-krizí. O poměru půjček a dotací, stejně jako o podílu peněz pro podniky a pro státy měly premiéři jednat v druhé polovině roku.

Domnívám se, že pro Komisi představuje v nálezů německého ústavního soudu největší problém to, že zakazuje i jednu z metod nepřímého měnového financování států. Její plán půjčit si od ECB do rozpočtu EU a z něj pak poskytnout část peněz členským státům, by totiž podle německé doktríny, kterou měří spolkový ústavní soud, bylo také možno označit za zakázané měnové financování vlád. Pokud by soud posuzoval případ jen podle jednoho ustanovení Smlouvy o EU a odhlédl od dalších. Komise z toho asi má dost těžkou hlavu.

Pokud chce sehnat 1 nebo 2 biliony eur do Fondu obnovy hospodářství EU a respektovat přitom mantinely, které vytyčil ústavní soud největší evropské ekonomiky a největšího plátce do rozpočtu EU, zbývá jí podle mého názoru jediná možnost. Předložit Evropské radě novelu Lisabonské smlouvy, která by EU umožnila vydávat dluhopisy EU. Jenže změna Lisabonské smlouvy vyžaduje nejen jednomyslný souhlas v Evropské radě. Musí být navíc ratifikována ve všech zemích buď parlamenty nebo v referendech. Jediné „ne“ znamená konec plánu.

Smlouva o EU je napsána tak, aby to vyhovovalo nadnárodním korporacím. Jejím cílem je další a další integrace EU. Vytváření čím dál více jednotného společného vnitřního trhu, kde budou dominovat obří nadnárodní korporace, a kde pro státy nemá být místo pro to, aby jim v tom bránily. A už vůbec ne s cílem pomáhat malým podnikům působícím na národní úrovni. „Bruseloidnímu trhu“ - tedy určování pravidel fungování ekonomiky z ústředí EU, je ve Smlouvě podřízeno vše. Dokument vychází z filozofie, že stát nemá v ekonomice nic řídit. Velká část smlouvy se odvolává na údajné „blahodárné“ působení volného evropské trhu.

Smlouva byla záměrně napsána tak, aby ji nebylo možné snadno změnit. Zejména ne v důsledku voleb v některé zemi nebo i více zemích, kde by občané dospěli k názoru, že Bruseloidní trh není zrovna to, co by jim zajistilo zlepšení životních podmínek. Nebo aspoň jejich nezhoršování. Nyní se však Brusel i nadnárodní korporace, které jej stvořily, chytily do vlastní pasti. I obří podniky jsou postižené krizí vyvolanou pandemií COVID. Potřebují veřejnou podporu ve formě dotací nebo zvýhodněných půjček stejně jako je dostávají obří podniky v USA nebo jinde v ekonomicky vyspělém světě. A ono to najednou podle práva EU bude zatraceně těžké udělat. Nebo to možná nepůjde vůbec.

Neradujme se však z toho, že by nyní měly dostat vypít hořkou medicínu - nebo spíš jed - které přes Brusel léta ordinovaly malým firmám a státům. Bankroty malých i velkých a s ní související obří nezaměstnanost hrozí postihnout především obyčejné lidi. Oligarchové a multibilionáři mají i jiné než evropské podniky. Ti budou mít vždy z čeho žít. Evropští zaměstnanci - včetně českých - však nemají žádné vedlejší zaměstnání, které by jim neslo peníze třeba z Číny nebo Indie.

Drtivá většina z nás stojí na hraně propasti, kterou nám vykopali autoři Lisabonské smlouvy. Naplno se rozjíždí velká hospodářská krize - možná srovnatelná s tou před 2. světovou válkou - a právo EU, a podle něj „ořezané“ právo členských států, nemá nástroje jak ji řešit.

MUDr. Ivan David Europoslanec SPD